

ORTAOKUL ÖĞRENCİLERİNİN AİLE İLİŞKİLERİ İLE SOSYAL BECERİLERİ ARASINDAKİ İLİŞKİNİN İNCELENMESİ*

Halime Birsal KANTARCIOĞLU¹

Ahmet BEDEL²

Öz

Bu çalışmanın amacı, ortaokul öğrencilerinin aile ilişkilerinin ve sosyal becerilerinin cinsiyet, okul türü, sınıf düzeyi, anne-baba birliktelik durumu ve aile yapısına göre anlamlı bir şekilde farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek, aile ilişkileri ve sosyal becerileri arasında anlamlı bir ilişkinin olup olmadığını incelemek ve aile ilişkilerinin sosyal beceri puanı üzerindeki yordama düzeyini belirlemektir. Araştırma 840 ortaokul öğrencisi ile gerçekleştirilmiştir. Veri toplama aracı olarak; Çocuklar İçin Aile İlişkileri Ölçeği (ÇAİÖ), Matson (MESSY) Sosyal Beceri Derecelendirme Ölçeği, Kişisel Bilgi Formu kullanılmıştır. Araştırmanın istatistiksel analizi için Bağımsız Ortalamalar için T-Testi, Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA), Post Hoc Testi, Pearson Momentler Çarpımı Korelasyon Analizi, Çoklu Doğrusal Regresyon Analizi kullanılmıştır. Araştırma sonucunda; aile ilişkileri alt boyutlarında cinsiyet, sınıf düzeyi, değişkenlerinde anlamlı farklılık gözlenirken; okul türü, anne-baba birliktelik durumu ve aile yapısı değişkenlerinde anlamlı bir farklılık gözlenmemiştir. Sosyal beceri alt boyutlarında; sınıf düzeyi, anne-baba birliktelik durumu ve aile yapısı değişkenlerine göre anlamlı bir farklılık gözlenmemiştir. Aile ilişkileri alt boyutları ile sosyal beceri alt boyutları arasında anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Aile ilişkileri alt boyutlarının sosyal beceriler ölçeğine ilişkin toplam varyansın yaklaşık olarak %30'unu açıkladığı sonucu elde edilmiştir. Bulgular alan yazın temelinde tartışıldıktan sonra gelecekteki araştırmalara ve uygulamacılara yönelik önerilerde bulunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Ortaokul öğrencileri, aile ilişkileri, sosyal beceri

¹ Bu makale, 2022 yılında Maltepe Üniversitesinde Prof. Dr. Ahmet BEDEL danışmanlığında Halime Birsal KANTARCIOĞLU tarafından hazırlanan yüksek lisans tezine dayanmaktadır.

¹ Uzman Psikolojik Danışman, Millî Eğitim Bakanlığı, E-posta: birsal_hbk@hotmail.com, ORCID: 0000-0002-3759-8152

² Prof. Dr. Sinop Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Anabilim Dalı, E-posta: abedel@sinop.edu.tr, ORCID: 0000-0003-4215-9290

KANTARCIOĞLU, H B., BEDEL, A.(2023). Ortaokul Öğrencilerinin Aile İlişkileri İle Sosyal Becerileri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi, 23(60), 607-629. DOI:10.21560/spcd.vi.1231785

THE RELATIONSHIP BETWEEN FAMILY RELATIONSHIPS AND SOCIAL SKILLS OF MIDDLE SCHOOL STUDENTS

Abstract

The aim of this study is to examine whether family relationships and social skills of secondary school students differ significantly according to gender, school type, grade level, parental relationship status and family structure, whether there is a significant relationship between family relationships and social skills, and social skills score of family relationships. The aim of the study is to determine the level of prediction on the subject. The research was carried out with 840 secondary school students. As a data collection tool, Children's Family Relationship Scale (CAİÖ), Matson (MESSY) Social Skill Rating Scale and Personal Information Form were used. It is the relational screening model from the research screening models. T-Test for Independent Means, One-Way Analysis of Variance (ANOVA), Post Hoc Test, Pearson Product-Moment Correlation Analysis, Multiple Linear Regression Analysis were used for analysis. As a result of the research; While a significant difference was observed in the sub-dimensions of family relations in terms of gender, class level, and variables; no significant difference was observed in the variables of school type, parental relationship status and family structure. In the sub-dimensions of social skills; No significant difference was observed in terms of grade level, parental relationship status and family structure variables. A significant relationship was found between family relations sub-dimensions and social skills sub-dimensions. It was concluded that the sub-dimensions of family relations explained approximately 30% of the total variance regarding the social skills scale. After the findings were discussed on the basis of the literature, suggestions were made for future research and practitioners.

Key Words: *Secondary school students, family relations, social skills*

GİRİŞ

Türk Dil Kurumu tarafından yayınlanan güncel Türkçe Sözlükte aile “evlilik ve kan bağına dayanan, karı, koca, çocuklar, kardeşler arasındaki ilişkilerin oluşturduğu toplum içindeki en küçük birlik olarak tanımlanmaktadır (Türk Dil Kurumu, 2023). Tanımda yer alan aile içindeki ilişkiler ailenin birçok işlevinde katkı sağlamaktadır. Bu işlevler arasında; kültürün diğer nesillere aktarılması, çocukların topluma kazandırılması, bireyin korunması ve ait hissetmesi, fizyolojik, psikolojik ve ekonomik doyum gibi işlevler ön plana çıkmaktadır (Özdemir, 2009). Aile, bireyin sadece korunması ya da barınması ihtiyaçlarını karşılayan bir kurum değildir. Aynı zamanda aile bireyi tüm gelişim alanları içerisinde destekleyen ve besleyen bir kurumdur. Aileden algılanan bu destekler ergenlerin psikolojik iyi oluşları üzerinde etkili olduğu görülmektedir (Leme, Del Prette ve Coimbra, 2015). Hayata dair ilk bilgilerin öğrenildiği yer olan aile çocukların sosyal gelişimi için de önemlidir. Çünkü çocuk ilk sosyal ilişkilerini aile içerisinde kurmaya başlar. Aile içerisinde kurulan bu ilişkiler, çocukların kuracağı tüm ilişkiler ağının nasıl yönleneceğini belirler. Bu ilişkiyi sağlıklı kurmuş bir çocuk, hayatı boyunca bu beceriyi kullanabilecektir (Görgün Baran, 2004).

Aile içi ilişkilerin sağlıklı bir biçimde ilerlemesi çocukların gelişiminde, psikolojik ve sosyal ihtiyaçlarının karşılanmasında önemli bir yer tutmaktadır (Yörükoğlu, 2023). Aile içinde bu ihtiyaçları sağlıklı bir biçimde karşılanmış ve sağlıklı ilişki kurabilen bireyler içinde buldukları toplumsal süreçlerde sağlıklı ilişkiler kurabilirler. Kısacası aile ilişkileri bireylerin ihtiyaçlarının karşılanmasının yanında topluma da sağlıklı bireyler kazandırılmasında önemli rol oynamaktadır. Yavuzer (2018) çocukların aile içerisinde öğrendiği iletişim becerisinin ve kurduğu ilişkilerin, hayatının geri kalanında nasıl bir tutum sergileyeceği üzerinde etkili olduğunu ifade etmektedir. Ebeveynlerin çocuklarına yönelik tutum ve davranışları bir yandan onların psikososyal gelişimini etkilerken diğer yandan akranları ve diğer sosyal ilişkiler için rol model olurlar. Çocuğun çevreye uyum sağlamasına veya uyumsuz olmasına yol açan etkilerin çoğu ev ortamında meydana gelmektedir (Dam, 2008). Ebeveynlerin çocuklarına gösterdikleri davranış şekilleri, psikolojik uyum sağlamada önemli rol oynamaktadır. Destekleyici ebeveyn tutumları çocuğun gelişimine katkıda bulunurken, engelleyici ebeveyn tutumları psikolojik sorunlara neden

olabilir (Seven, 2008). Ebeveynlerin çocuklarına karşı göstermiş olduğu tutum çocukların kişiliklerini, benlik algılarını ve çevrelerindekiyle olan ilişkilerini etkilemektedir (Aydoğdu ve Dilekmen, 2016). Aile içindeki ilişkilerin bir bireyin hayatı üzerinde bu denli büyük rol oynaması, aile içi ilişkilerin kapsam ve nitelik olarak önemini gözler önüne sermektedir. Destekleyici bir aile ilişkisi içerisinde olan çocuğun hayatının sonraki dönemlerinde, sağlıklı ilişkiler kurabilen, iletişim becerileri güçlü, hayatta karşılaştığı zorluklar ile mücadele edebilen, saygılı ve hayat içerisinde edindiği rollerin üstesinden gelebilen bireyler olduğu söylenebilir (Cüceloğlu, 2019). Buna karşın aile ilişkilerinin sağlıklı olmadığı engelleyici aile ortamlarında bireylerin birbirlerini sıklıkla eleştirmesi, tartışması ve kavgaları gözlenmektedir (Barış ve Taylan, 2020). Cüceloğlu (2019) sağlıklı aileyi “işlevlerini beklenen düzeyde yerine getirmeyen aile” olarak tanımlamıştır. Destekleyici aile ilişkilerinde, aile içindeki ilişkilerde sosyal beceriler ön planda yer almaktadır. Sosyal beceriler üzerinde etkili birçok etmen olmasına rağmen bu etmenler içerisinde ilk sırada gelenin aile içi ilişkiler olduğu düşünülmektedir.

Sosyal beceri, başkalarıyla birlikte çalışmak, bir grubun parçası olarak çalışmak, kurallara uymak, arkadaşlık kurmak, arkadaşlıkları sürdürmek ve güvenli eylemlerde yetkin olmaktır (Bennett ve Hay, 2007). Elksnin ve Elksnin (1998)'e göre sosyal beceri, hem sergilediğimiz açık davranışlar ve sözler hem de zihinsel süreçleri içermektedir. Yani bir grup içerisinde kurulan ilişkiler ile birlikte bu ilişkileri kurarken kullandığımız becerilerdir. Sosyal beceriler, bir insanın hayatı süresince, çevresi ile ilişkilerinde kullanacağı araçlardır. Bunlar çevresinde yaşayan insanlar ile iletişim kurabilme, kendisini nasıl ifade edeceğini bilme, kendisini kontrol becerilerine sahip olabilme, öğrenme ve soru sorabilme becerileri geliştirme olarak ifade edilebilir (Dowd ve Tierney, 2005). Tanımlardan da anlaşılabilirliği üzere sosyal beceri öğrenilebilen ve toplum içinde uyumu sağlayan davranışlardır. Bu davranışlar kurulan ilişkiler üzerinde etkili olduğu gibi yaşam içerisinde karşılaşılan zorluklar, problemler ve güçlükler karşısında da nasıl tepki vereceğimizi belirler. Sosyal beceriler, aile içindeki bireylerin ikili ilişkilerini sağlıklı bir şekilde ilerletmesini sağlayarak yaşadığı sosyal tatmin ile birlikte duygusal gelişiminde de faydalı ilerlemeler kaydetmesini sağlayacaktır (Göktaş, 2015). Sosyallik aile içerisinde başlayan ve yaşam boyunca devam eden bir süreçtir. Sosyal anlamda kullanabileceği

becerilerin niteliği bireyin toplum içerisindeki konumunu belirlemesine yardımcı olacaktır. Bir insanın yaşamı boyunca kullanacağı bir beceri olan sosyal becerilerin temelleri aile içerisinde atıldığından; aile içerisinde kurulan ilişkiler, bağlar çocukların sosyal becerilerini etkilemekte midir, etkiliyor ise bunun hangi yönde etkili olduğu ve hangi aile ilişkisi içerisinde belirlendiği araştırmanın konusu olacaktır. Yurt içinde yapılan çalışmalar incelendiğinde sosyal beceri ve aile ilişkilerinin farklı değişkenler ile ilişkisini inceleyen çalışmalara rastlansa da sosyal beceri ve aile ilişkilerinin birlikte araştırıldığı çalışmaya rastlanmamıştır. Bu sebeple araştırma sonuçlarından elde edilecek bulguların aile ilişkilerinin, ortaokul öğrencilerinin sosyal becerileri üzerindeki ilişkisini ortaya koyarak, ebeveynlere, öğretmenlere, uzmanlara ve okul idarecilerine faydalı bilgiler sunacağı düşünülmektedir. Önleyici ve gelişimsel rehberlik ve psikolojik danışma hizmetleri içerisinde “sosyal beceri” önemli bir yer tutmaktadır. Bu çalışmanın sonuçları, önleyici ve gelişimsel psikolojik danışma ve rehberlik alan yazınına önemli katkılar sağlayacağı düşünülmektedir. Öğrencilerin, sosyal duygusal gelişim alanında yer alan sosyal beceriler özellikle psikolojik danışmanların çalışma alanına girmektedir. Dolayısıyla bu çalışmadan elde edilen sonuçların okullarda görev yapan psikolojik danışmanların hazırlayacakları önleyici ve gelişimsel temelli rehberlik ve psikolojik danışma hizmetlerinin içeriklerinin oluşturulmasında yol göstermesi beklenmektedir. Bu bilgiler doğrultusunda araştırmanın amacı, ortaokul öğrencilerinin aile ilişkisi alt boyutları ile sosyal becerileri alt boyutlarının, cinsiyetlerine (kız ve erkek), okul türüne (normal ortaokul ve imam hatip ortaokulu), sınıf düzeyine (5. Sınıf, 6. Sınıf, 7. Sınıf ve 8. Sınıf), ailenin birliktelik durumuna (evli, boşanmış, ayrı yaşıyor, anne vefat ve baba vefat) ve aile yapısına (çekirdek aile ve geniş aile) göre anlamlı düzeyde farklılaşıp farklılaşmadığının belirlemektir. Bir diğer amacı ise, değişkenler arasındaki ilişkilerin belirlenmesi ve ortaokul öğrencilerinin aile ilişkilerinin, sosyal becerilerini açıklamadaki rolünü belirlemektir.

YÖNTEM

Araştırmanın Modeli

Bu araştırma ortaokul öğrencilerinin aile ilişkileri ve sosyal becerileri arasında anlamlı bir ilişkinin olup olmadığını incelemeyi amaçlayan, tarama modellerinden ilişkisel tarama modeline dayanan bir çalışmadır. İlişkisel tarama modeli, iki veya daha fazla değişken arasındaki ilişkinin derecesini netleştirmeyi ve belirlemeyi amaçlayan bir araştırma modelidir (Karasar, 2020). Tarama araştırmaları, kitlelerin görüşlerini açıklamaya yardımcı olan bir çalışma türüdür (Büyüköztürk, 2010).

Çalışma Grubu

Bu araştırmanın katılımcıları, 2021-2022 eğitim öğretim yılı içerisinde İstanbul ili Sancaktepe ilçesine bağlı altı okuldan seçilmiştir. Araştırmada toplam 840 katılımcı bulunmaktadır. Katılımcıların demografik özellikleri tablo 1 de gösterilmiştir.

Tablo 1. Katılımcıların Demografik Özellikleri

Demografik Özellik	Grup	N	%
Cinsiyet	Kız	437	52
	Erkek	403	48
Okul Türü	Ortaokul	544	64.8
	İmam Hatip Ortaokul	296	35.2
Sınıf Düzeyi	5. Sınıf	210	25
	6. Sınıf	210	25
	7. Sınıf	210	25
	8. Sınıf	210	25
Aile Yapısı	Çekirdek Aile	718	85.5
	Geniş Aile	122	14.5
Anne-Baba Birliktelik Durumu	Evli	770	91.7
	Resmi Olarak Boşandı	48	5.7
	Ayrı Yaşıyor	7	.8
	Anne Vefat	6	.7
	Baba Vefat	9	1.1

Veri Toplama Araçları

Çocuklar İçin Aile İlişkileri Ölçeği (ÇAIÖ)

Çalışma kapsamında kullanılan ‘Çocuklar İçin Aile İlişkileri Ölçeği’ Demirtaş Zorbaz ve Korkut Owen (2013) tarafından geliştirilen bir ölçektir. Çocukların, aileleri ile olan ilişkilerini nasıl algıladıklarını ölçmek amacıyla geliştirilmiştir. Toplam 20 maddeden oluşmaktadır. Öğrenciler her bir maddeye 3=Her Zaman, 2=Bazen, 1=Hiçbir Zaman şeklinde yanıt vermektedirler. Ölçekte iki alt boyut bulunmaktadır. Bu alt boyutlar; engelleyici aile ilişkileri alt boyutu ve destekleyici aile ilişkileri alt boyutudur. Engelleyici aile ilişkileri alt boyutundan alınan yüksek puan çocuğun ailesindeki ilişkileri engelleyici olarak algıladığını göstermektedir. Destekleyici aile ilişkileri alt boyutundan alınan yüksek puan çocuğun ailesindeki ilişkileri destekleyici olarak algıladığını göstermektedir. Ölçek toplam puan vermemektedir (Demirtaş, 2011). Ölçeğin mevcut çalışma için Cronbach Alpha iç tutarlılık katsayısı destekleyici aile tutumu için 0.85, engelleyici aile tutumu için 0.78 olarak hesaplanmıştır.

Matson Çocuklarda Sosyal Beceri Derecelendirme Ölçeği (MESSY)

Çalışma kapsamında kullanılan Matson Çocuklarda Sosyal Beceri Derecelendirme Ölçeği (MESSY) Bacanlı ve Erdoğan (2003) tarafından Türkçeye uyarlanan ve çocukların sosyal becerilerini derecelendirmeye yarayan bir ölçektir. 5’li likert tipinde hazırlanmış olan ölçekte 47 madde yer almaktadır. Maddeler “Bana hiç uygun değil (1)”, “Bana pek uygun değil (2)”, “Bana biraz uygun (3)”, “Bana oldukça uygun (4)” ve “Bana tamamen uygun (5)” olarak puanlanmaktadır. Ölçeğin iki alt boyutu bulunmaktadır. Bu alt boyutlar olumlu sosyal davranışlar alt boyutu ve olumsuz sosyal davranışlar alt boyutudur (Erdoğan, 2002). Olumlu sosyal davranışlar alt boyutundan alınan yüksek puan olumlu sosyal davranışların daha fazla olduğunu, olumsuz sosyal davranışlar alt boyutundan alınan yüksek puan olumsuz sosyal davranışların daha fazla olduğunu ifade etmektedir. Ölçeğin mevcut çalışma için Cronbach Alpha iç tutarlılık katsayısı olumlu sosyal beceri alt boyutu 0.86, olumsuz sosyal beceri alt boyutu için 0.87 olarak hesaplanmıştır.

Kişisel Bilgi Formu

Öğrencilerin okul türü, cinsiyeti, sınıf düzeyi, ailelerinin yapısı ve ekonomik gelir düzeyi gibi bilgilerin olduğu formdur.

Verilerin Analizi

Araştırmada kullanılan ölçekler, öğrencilere ders saatleri içerisinde uygulanmıştır. Araştırmada istatistiksel analizlerde kullanılan her bir değişkenin puanlarına ilişkin normallik dağılım durumu 5 farklı adımda incelenmiştir. Histogram grafiklerinin, Q-Q grafiklerinin normal dağılım gösterdiği görülmüştür (Büyüköztürk, 2010). Değişkenin varyasyon katsayısı değerleri incelenmiştir. Her bir değişkenin standart sapma değeri ortalama değerine bölünmüş ve çıkan değer .3'ten küçük olduğu görülmüştür. Çarpıklık ve basıklık değerlerinin 1.96 ve -1.96 aralığında olduğu ve normal dağılıma uygun olduğu belirlenmiştir (Tabachnick ve Fidell, 2013). Kolmogorov-Smirnov analizinde "Sig." değerlerinin 0.05'den küçük olduğu görülmüştür. Bundan dolayı normal dağılıma uygun olmadığı belirlenmiştir (Büyüköztürk, 2010). Bu durumda, istatistiksel analizde kullanılan her bir değişken değerlendirmesinin normallik analizinde değerlendirilen beş adımdan en az üçü normal dağılım değerlendirme kriterlerini karşıladığı için değişkenler normal dağılmış kabul edilir. Aynı zamanda yapılan her bir istatistiksel analizde ölçeklerin puanlarına ilişkin varyans homojenliğinin sağlandığı görülmüştür. Çalışma grubunun demografik özelliklerini belirlemek için tanımlayıcı istatistiksel analiz sonuçlarını kullanılmıştır. Ardından aile ilişkileri ile sosyal beceri puan ortalamalarının öğrencilerin cinsiyet, okul türü ve aile yapısına göre farklılık gösterip göstermediğini belirlemek için Bağımsız Ortalamalar için T-Testi, sınıf düzeyi ve anne baba birliktelik durumuna göre puan ortalamalarının farklılık gösterip göstermediğini belirlemek için ise Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) yapılmıştır. Ardından bu anlamlı farklılaşmanın bağımsız değişkenin hangi alt kategoriler arasında olduğunu belirlemek üzere Post Hoc Testi sonuçları incelenmiştir. Öğrencilerin aile ilişkileri ve sosyal beceri puanları arasındaki ilişkileri belirlemek için Pearson Momentler Çarpımı Korelasyon Analizi yapılmıştır. Son olarak öğrencilerin aile ilişkileri alt boyutlarının sosyal beceri puanlarını anlamlı şekilde yordayıp yordamadığını belirlemek için Çoklu Doğrusal Regresyon Analizi yapılmıştır.

BULGULAR

Öğrencilerin cinsiyetine göre aile ilişkileri ve sosyal beceri alt boyut puan ortalamalarının farklılaşp farklılaşmadığına ilişkin Bağımsız Ortalamalar için T-Testi sonuçları Tablo 1'de gösterilmiştir.

Tablo 2. Cinsiyete göre Bağımsız Ortalamalar için T-Testi Analizi Sonuçları

Değişken	Kız N: 437		Erkek N: 403		T	Df	P
	$\bar{x}$	Ss	$\bar{x}$	Ss			
Destekleyici Aile İlişkileri	25.86	4.23	26.54	3.24	-2.576	838	.010*
Engelleyici Aile İlişkileri	14.93	3.90	14.76	3.01	.716	838	.474
Olumlu Sosyal Davranış	100.35	12.06	99.46	11.83	1.085	838	.278
Olumsuz Sosyal Davranış	38.12	11.87	38.51	10.70	-.499	838	.618

* $p \leq .05$ ** $p < .01$

Tablo 2 incelendiğinde, kız öğrencilerin destekleyici aile ilişkileri puan ortalamaları ($\bar{x}=25.86$, $Ss=4.23$), erkek öğrencilerin puan ortalamalarından ($\bar{x}=26.54$, $Ss=3.24$) anlamlı düzeyde daha düşüktür ($t_{(838)}=-2.576$, $p \leq .05$, $p=.010$). Kız ve erkek öğrencilerin engelleyici aile ilişkileri ($t_{(838)}=.716$, $p > .05$, $p=.474$), olumlu sosyal davranış ($t_{(838)}=1.085$, $p > .05$, $p=.278$), olumsuz sosyal davranış puan ortalamaları ($t_{(838)}=-.499$, $p > .05$, $p=.618$) arasında anlamlı düzeyde farklılaşma yoktur.

Tablo 3. Sınıf Düzeyine göre Tek Yönlü Varyans Analizi Sonuçları

Bağımlı Değişken	Bağımsız Değişken	N	$\bar{x}$	Ss	F	Df	P	Fark
Destekleyici Aile ilişkileri	5. Sınıf	210	27.61	2.52	30.366	3, 836	.000**	5. Sınıf – 7. Sınıf
	6. Sınıf	210	27.03	3.23				5. Sınıf – 8. Sınıf
	7. Sınıf	210	25.44	4.05				6. Sınıf – 7. Sınıf
	8. Sınıf	210	24.65	3.37				6. Sınıf – 8. Sınıf
Engelleyici Aile ilişkileri	5. Sınıf	210	13.70	2.78	23.112	3, 836	.000**	5. Sınıf – 7. Sınıf
	6. Sınıf	210	14.08	2.94				5. Sınıf – 8. Sınıf
	7. Sınıf	210	15.65	3.92				6. Sınıf – 7. Sınıf
	8. Sınıf	210	15.97	3.79				6. Sınıf – 8. Sınıf
Olumlu Sosyal Davranış	5. Sınıf	210	101.74	11.10	5.690	3, 836	.001**	5. Sınıf – 8. Sınıf
	6. Sınıf	210	101.15	11.49				6. Sınıf – 8. Sınıf
	7. Sınıf	210	99.40	13.07				
	8. Sınıf	210	97.41	11.66				
Olumsuz Sosyal Davranış	5. Sınıf	210	34.69	9.52	21.557	3, 836	.000**	5. Sınıf – 7. Sınıf
	6. Sınıf	210	36.35	10.36				5. Sınıf – 8. Sınıf
	7. Sınıf	210	39.66	12.11				6. Sınıf – 7. Sınıf
	8. Sınıf	210	42.55	11.52				6. Sınıf – 8. Sınıf

* $p \leq .05$ ** $p < .01$

Tablo 3 incelendiğinde, öğrencilerin sınıf düzeyine göre destekleyici aile ilişkileri puan ortalamaları anlamlı düzeyde farklılaşmaktadır ($F_{(3, 836)} = 30.366$, $p < .01$, $p = .000$). Buna göre beşinci sınıf öğrencilerin destekleyici aile ilişkileri puan ortalamalarının, yedinci ($p < .01$, $p = .000$) ve sekizinci ($p < .01$, $p = .000$) sınıf öğrencilerin destekleyici aile ilişkileri puan ortalamalarından daha yüksek olduğu görülmüştür. Altıncı sınıf öğrencilerin destekleyici aile ilişkileri puan ortalamalarının yedinci ($p < .01$, $p = .000$) ve sekizinci ($p < .01$, $p = .000$) sınıf öğrencilerin destekleyici aile ilişkileri puan ortalamalarından anlamlı düzeyde daha yüksek olduğu görülmüştür. Öğrencilerin sınıf düzeyine göre engelleyici aile ilişkileri puan ortalamaları anlamlı düzeyde farklılaşmaktadır ($F_{(3, 836)} = 23.112$, $p < .01$, $p = .000$). Buna göre beşinci sınıf öğrencilerin engelleyici aile ilişkileri puan ortalamalarının, yedinci ($p < .01$, $p = .000$) ve sekizinci ($p < .01$, $p = .000$) sınıf öğrencilerinin engelleyici aile ilişkileri puan ortalamalarından

anlamli düzeyde daha düşük olduğu görülmüştür. Altıncı sınıf öğrencilerin engelleyici aile ilişkileri puan ortalamalarının, yedinci ($p<.01, p=.000$) ve sekizinci ($p<.01, p=.000$) sınıf öğrencilerin engelleyici aile ilişkileri puan ortalamalarından anlamli düzeyde daha düşük olduğu görülmüştür. Öğrencilerin sınıf düzeyine göre olumlu sosyal davranış puan ortalamaları anlamli düzeyde farklılaşmaktadır ($F_{(3, 836)}=5.690, p<.01, p=.001$). Buna göre beşinci ($p<.01, p=.001$) ve altıncı ($p<.01, p=.007$) sınıf öğrencilerin olumlu sosyal davranış puan ortalamalarının sekizinci sınıf öğrencilerin olumlu sosyal davranış puan ortalamalarından anlamli düzeyde daha yüksek olduğu görülmüştür. Öğrencilerin sınıf düzeyine göre olumsuz sosyal davranış puan ortalamaları anlamli düzeyde farklılaşmaktadır ($F_{(3, 836)}=21.557, p<.01, p=.000$). Buna göre beşinci sınıf öğrencilerin olumsuz sosyal davranış puan ortalamalarının, yedinci ($p<.01, p=.000$) ve sekizinci ($p<.01, p=.000$) sınıf öğrencilerin olumsuz sosyal davranış puan ortalamalarından anlamli düzeyde daha düşük olduğu görülmüştür. Altıncı sınıf öğrencilerin olumsuz sosyal davranış puan ortalamalarının, yedinci ($p\leq.05, p=.011$) ve sekizinci ($p<.01, p=.000$) sınıf öğrencilerin olumsuz sosyal davranış puan ortalamalarından anlamli düzeyde daha düşük olduğu görülmüştür.

Tablo 4. Anne-Baba Birliktelik Durumuna göre Tek Yönlü Varyans Analizi Sonuçları

<i>Bağımlı Değişken</i>	<i>Bağımsız Değişken</i>	<i>N</i>	$\bar{x}$	<i>Ss</i>	<i>F</i>	<i>Df</i>	<i>P</i>	<i>Fark</i>
<i>Destekleyici Aile İlişkileri</i>	Evli	770	26.25	3.75	2.339	4.83	.054	-
	Boşandı	48	25.19	4.36				
	Ayrı Yaşiyor	7	23.71	5.88				
	Anne Vefat	6	25.50	2.07				
	Baba Vefat	9	28.22	1.79				
<i>Engelleyici Aile İlişkileri</i>	Evli	770	14.78	3.49	1.799	4.83	.127	-
	Boşandı	48	15.75	4.11				
	Ayrı Yaşiyor	7	17.14	3.98				
	Anne Vefat	6	15.33	3.45				
	Baba Vefat	9	13.89	2.42				

Olumlu Sosyal Davranış	Evli	770	100.04	11.92	.484	4.83	.748	-
	Boşandı	48	98.32	12.82				
	Ayrı Yaşüyor	7	99.14	8.71				
	Anne Vefat	6	96.33	7.71				
	Baba Vefat	9	102.22	15.43				
Olumsuz Sosyal Davranış	Evli	770	38.05	11.24	2.366	4.83	.051	-
	Boşandı	48	41.90	12.36				
	Ayrı Yaşıyor	7	45.57	10.64				
	Anne Vefat	6	40.33	10.37				
	Baba Vefat	9	34.33	9.42				

* $p \leq .05$ ** $p < .01$

Tablo 4 incelendiğinde, öğrencilerin anne-baba birliktelik durumuna göre destekleyici aile ilişkileri puan ortalamaları ($F_{(4, 835)} = 2.339, p > .05, p = .054$), engelleyici aile ilişkileri puan ortalamaları ($F_{(4, 835)} = 1.799, p > .05, p = .127$), olumlu sosyal davranış puan ortalamaları ($F_{(4, 835)} = .484, p > .05, p = .748$), olumsuz sosyal davranış puan ortalamaları ($F_{(4, 835)} = 2.366, p > .05, p = .051$) anlamlı düzeyde farklılaşmamaktadır.

Tablo 5. Aile Yapısına göre Bağımsız Ortalamalar için T-Testi Analizi Sonuçları

Değişken	Çekirdek N: 718		Geniş N: 122		T	Df	P
	$\bar{x}$	Ss	$\bar{x}$	Ss			
Destekleyici Aile İlişkileri	26.21	3.80	25.85	3.78	1.048	838	.295
Engelleyici Aile İlişkileri	14.82	3.52	15.02	3.59	-.564	838	.573
Olumlu Sosyal Davranış	99.87	12.04	100.25	11.49	-.321	838	.749
Olumsuz Sosyal Davranış	38.16	11.32	39.22	11.32	-.961	838	.337

* $p \leq .05$ ** $p < .01$

Tablo 5 incelendiğinde, çekirdek ve geniş aile yapısına sahip öğrencilerin destekleyici aile ilişkileri puan ortalamaları ($t_{(838)} = 1.048, p > .05, p = .295$), engelleyici aile ilişkileri puan ortalamaları ($t_{(838)} = -.564, p > .05, p = .573$), olumlu sosyal davranış puan ortalamaları ($t_{(838)} = -.321, p > .05, p = .749$) ve olumsuz sosyal

davranış puan ortalamaları ($t_{(838)} = -.961, p > .05, p = .337$) arasında anlamlı düzeyde farklılaşma yoktur.

Tablo 6. Pearson Momentler Çarpımı Korelasyon Analizi Sonuçları

Değişkenler	Destekleyici	Engelleyici	Olumlu	Olumsuz
Destekleyici Aile İlişkileri	-			
Engelleyici Aile İlişkileri	-.709**	-		
Olumlu Sosyal Davranış	.383**	-.282**	-	
Olumsuz Sosyal Davranış	-.506**	.514**	-.403**	-

* $p \leq .05$ ** $p < .01$

Tablo 6 incelendiğinde, değişkenler arasında anlamlı düzeyde ilişkilerin olduğu görülmektedir. Buna göre destekleyici aile ilişkileri ile engelleyici aile ilişkileri arasında güçlü düzeyde negatif ilişki olduğu ($r = -.709, p < .01, p = .000$); destekleyici aile ilişkileri ile olumlu sosyal davranış arasında orta düzeyde pozitif ilişki olduğu ($r = .383, p < .01, p = .000$); destekleyici aile ilişkileri ile olumsuz sosyal davranış arasında orta düzeyde negatif ilişki olduğu ($r = -.506, p < .01, p = .000$); engelleyici aile ilişkileri ile olumlu sosyal davranış arasında orta düzeyde negatif ilişki olduğu ($r = -.282, p < .01, p = .000$); engelleyici aile ilişkileri ile olumsuz sosyal davranış arasında orta düzeyde pozitif ilişki olduğu ($r = .514, p < .01, p = .000$); olumlu sosyal davranış ile olumsuz sosyal davranış arasında orta düzeyde negatif ilişki olduğu ($r = -.403, p < .01, p = .000$) görülmüştür.

Tablo 7. Çoklu Doğrusal Regresyon Analizi Sonuçları

Yordayıcı Değişkenler	B	SH _B	B	T	P
Destekleyici Aile İlişkileri	2.004	.211	.390	9.503	.000**
Engelleyici Aile İlişkileri	-1.075	.227	-.194	-4.731	.000**

$R = .546, R^2 = .298, F_{(2, 837)} = 177.599, p = .000**$

* $p \leq .05$ ** $p < .01$

Tablo 7 incelendiğinde, öğrencilerin destekleyici aile ilişkileri alt boyutu ($\beta = .390, p < .01, p = .000$) ve engelleyici aile ilişkileri alt boyutu ($\beta = -.194, p < .01, p = .000$) sosyal beceriler ölçeği puanını anlamlı düzeyde yordamaktadır ($p < .01, p = .000$). Bu bulgular bağımsız değişkenin sosyal beceriler ölçeğine ilişkin toplam varyansın yaklaşık olarak %30'unu açıkladığını göstermektedir.

TARTIŞMA, SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu araştırma; ortaokul öğrencilerinin aile ilişkileri ve sosyal becerileri arasındaki ilişkinin incelenmesi amacıyla yapılmıştır. Araştırmanın bulgularına göre, aile ilişkileri alt boyutuna bakıldığında, kız öğrencilerin destekleyici aile ilişkileri puanı ile erkek öğrencilerin destekleyici aile ilişkileri puanı arasında anlamlı düzeyde farklılaşma saptanmış ve kız öğrencilerin destekleyici aile ilişkileri puanının, erkek öğrencilerin destekleyici aile ilişkileri puanından daha düşük olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Literatür incelendiğinde mevcut çalışma ile farklı sonuçlar veren, aile desteğinin kızlar lehine olduğu çalışmalara rastlanmıştır (Akdaş ve Ekinci, 2016; Erdeğer, 2001; Soylu, 2002). Bu çalışmaların aksine erkek öğrencilerin olumlu aile ilişkilerine ilişkin algı düzeyinin daha yüksek olduğunu ifade eden çalışmalarda mevcuttur (Bildik, 2019; Gönültaş, Uzun ve Akın, 2021). Bununla birlikte algılanan aile desteği ya da aile ilişkilerinin cinsiyete göre anlamlı bir farklılık oluşturmadığını ifade eden çalışmaların da yer aldığı görülmektedir (Ofazoğlu-Göncü, 2013; Yiğit, Keskin ve Yurdağül, 2018; Öztürk, 2020). Engelleyici aile ilişkileri puanının cinsiyete göre anlamlı düzeyde farklılaşmadığı görülmüştür. İçinde bulunulan sosyokültürel ortam dâhilinde düşünüldüğünde kız öğrenciler istekleri ve arzularının desteklenmediğini düşünseler de, engelleyici bir tutumla karşılaşmamış olmaları, öğrenciler üzerinde olumlu ebeveyn algısını yükseltmiş olabilir. Sosyal beceri alt boyutları olan olumlu sosyal beceri ve olumsuz sosyal beceri puanlarının cinsiyete göre anlamlı düzeyde farklılaşmadığı görülmüştür. Literatürde, ulaşılan araştırma bulgularına paralel olan başka çalışmalara da rastlanmıştır (Akbaş, 2019; Avcu, 2021; Çiriş, 2014; İymen, 2020; Orçan ve Deniz, 2004; Pala Özçelik, 2020; Sarı, 2007; Süt, 2014; Özyürek ve Özkan, 2015; Yaşar Ekici, 2015; Yüce, 2019). Buna karşın sosyal becerinin cinsiyet değişkeni üzerinde kızlar lehine olduğu çalışmalarda mevcuttur (Uz Baş, 2003; Balyan, Yerlikaya Balyan ve Kiremitçi, 2012; Özyürek ve Özkan, 2015; Tokcan, 2015). Yapılan birçok çalışmada kızların sosyal becerilerinin, erkeklerden yüksek çıktığı görülmüştür (Yaşar Ekici, 2015). Alan yazın incelendiğinde kadınların sosyal beceri düzeylerinin erkeklere oranla daha yüksek olması beklenmektedir (Korkut, 2004; 2020). Mevcut çalışmada cinsiyetler arasında anlamlı bir fark olmamasında ailelerin çocuklarını yetiştirme şeklinin neden olmuş olabileceği düşünülmektedir. Ailelerin cinsiyet ayrımı olmadan çocuklara eşit tutumlar sergilenmiş olabileceğinden kaynaklanıyor olabilir.

Araştırmada alt sınıftaki öğrencilerin (5. sınıf ve 6. sınıf) destekleyici aile ilişkileri puanının, üst sınıfların (7. sınıf ve 8. sınıf) puanından daha yüksek olduğu, engelleyici aile ilişkileri puanının ise daha düşük olduğu görülmüştür. Alt sınıflarda ailelerinin daha destekleyici olduğunu düşünen öğrenciler üst sınıflara geçtikçe ailelerini daha engelleyici olarak tanımlamaları, ergenlik dönemi özelliklerinin artması ile birlikte daha bağımsız olma isteklerinden kaynaklanıyor olabilir. Literatürde mevcut araştırma sonuçlarına paralel çalışmalar da mevcuttur (Akdaş ve Ekinci, 2016). Buna karşın, mevcut çalışmamızla farklı sonuçlar veren sınıf değişkeninin anlamlı bir fark oluşturmadığını belirten çalışmalar da mevcuttur (Ağbuğa, 2016; Memiş ve Memiş, 2013; Özyürek ve Özkan, 2015). Sosyal beceri alt boyutlarına bakıldığında olumlu sosyal davranış alt boyutunda 5. ve 6. sınıf öğrencilerinin olumlu sosyal davranış puanının 8. sınıflardan daha yüksek olduğu görülmüştür. Olumsuz sosyal davranış alt boyutunda alt sınıftaki öğrencilerin, (5. sınıf ve 6. sınıf) üst sınıftaki öğrencilerden (7. sınıf ve 8. sınıf) daha düşük puan aldığı tespit edilmiştir. Literatür incelendiğinde mevcut araştırmaya paralel çalışmalara rastlanmıştır (Kabakçı ve Korkut, 2008; Kara, 2021; Roseberry, 1997; Churney, 2000; Nolan, 2003). Bununla birlikte mevcut çalışma ile farklı sonuçlar veren sınıf seviyesi arttıkça olumlu sosyal davranışların da arttığını ifade eden çalışmalar da mevcuttur (San Şentürk, 2010; Yiğit, 2008). Olumsuz sosyal davranış ortalamalarının sınıf düzeyi ile birlikte artması; olumlu sosyal davranışların azalmasında okulun ve ailenin öğrencilerden beklentilerinin artması, mevcut sosyal ortamlardaki ilişkilerin yapısı, mevcut yaş grubundaki sosyal duygusal değişimler ve akademik zorlukların artmasından kaynaklanıyor olabilir. Her ne kadar sekizinci sınıfın sonundaki sınav isteğe bağlı görünse de aileler sınava hazırlanma konusunda ısrarcı olabilmektedirler. Dolayısı ile öğrenciler kendi istekleri doğrultusunda değil okul ve ailenin istekleri doğrultusunda davranışlarını şekillendirmeye başlamaktadır. Bu beklentiler doğrultusunda davranış sergilemek zorunda olan öğrenciler, farklı sosyal çevrelere girmekte ve farklı kişiler ile iletişim kurmakta zorlanabilmektedir. Bu durum öğrencilerin sosyal becerilerini olumsuz etkileyebilmektedir.

Anne baba birliktelik durumuna göre öğrencilerin aile ilişkileri ve sosyal beceri puanları incelendiğinde, anlamlı düzeyde farklılaşma olmadığı görülmektedir. Literatür incelendiğinde Karacaoğlu (2019), Gönültaş, Uzun ve

Akın (2021) çalışmasında öğrencilerin aile ilişkileri alt boyutlarının anne baba birliktelik durumuna göre anlamlı farklılık göstermediğini ifade etmiştir. Pala Özçelik (2020), Bilek (2011) çalışmasında anne baba birliktelik durumlarının çocukların sosyal becerileri üzerinde bir etkisinin olmadığını ifade etmiştir. Duyan ve Sütçü (2022) tarafından yapılan niteliksel araştırmada ise çocukların boşanma sürecinde aile ilişkileri ve sosyal duygusal gelişim bağlamında önemli sorunlar yaşadığı sonucu elde edilmiştir. Bu sonuçlar ile araştırma sonuçlarımız karşılaştırıldığında çalışma grubu içerisindeki öğrencilerin anne baba birliktelik durumunun aile ilişkileri ve sosyal beceri boyutunda anlamlı bir farklılık görülmemesinde; birlikte olunan, zaman geçirilen ebeveynler ile kurulan ilişkilerin, sosyal destek kaynaklarının ve çocukların akranlarıyla kurdukları sağlıklı ilişkilerin veya ebeveynlerinden, öğretmenlerinden ve akranlarından algıladıkları sosyal desteklerin etkisi olabilir. Cüceloğlu (2022) boşanma sonrası anne ve babaların çocukları ile ilgilerini kesmemek için gayret gösterip ve çocuğun anne ve babaya güvenini yitirmediği takdirde çocuğun gelişiminde herhangi bir olumsuz etki gözlenmeyeceğini ifade etmiştir. Mevcut araştırma içerisinde çalışma grubunda anne babası boşanmış, anne ya da babası vefat etmiş, anne babası ayrı yaşayan öğrencilerin az sayıda yer alması sonuçları etkilemiş olabilir. Aynı zamanda öğrencilerin mevcut sosyal destek kaynaklarının da araştırılması araştırma sonucunun yorumlanmasında katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Ailenin yapısına göre aile ilişkileri ve sosyal beceri alt boyutlarında anlamlı düzeyde farklılaşma olacağı düşünülürken bulgular bu yönde bir sonuç ortaya koymamıştır. Literatür incelendiğinde geniş ailelerde yaşayan çocukların sosyal becerileri puanlarının çekirdek aileye sahip olan çocuklardan daha yüksek olduğu (Çetin, 2019; Tanrıöğen, 2014) aile yapısının sosyal beceri üzerinde anlamlı bir farklılık oluşturmadığı (Koçak, 2012; Atmaca, Akduman ve Sarıbaş, 2020), çekirdek ailede yaşayan çocukları sosyal beceri puanlarının geniş ailede yaşayan çocuklardan daha yüksek olduğunu (Samar, 2019) belirten çalışmalar görülmüştür. Bu bulgunun elde edilmesinde, bireylerin aile ilişkilerinde ve sosyal becerinde aile yapısından ziyade aile içinde kurulan iletişimin, destekleyici aile ilişkilerinin daha önemli olduğu düşünülmektedir. Akduman, Günindi ve Türkoğlu (2015) sosyal beceriler için gerekli olan koşulun aile içindeki üye sayısı değil o ailenin iletişim şekli ve kalitesine bağlı olduğunu ifade etmiştir.

Ortaokul öğrencilerinin aile ilişkileri ile sosyal beceri puanları arasındaki ilişkiye yönelik bulgular incelendiğinde, aralarında anlamlı düzeyde bir ilişki olduğu, aile ilişkilerinin sosyal beceriyi yordadığı sonucuna ulaşılmıştır. Mevcut araştırma bulgularına göre, aile içindeki iletişim ve etkileşimin yönü çocukların sosyal becerileri üzerinde önemli bir etkiye sahiptir. Eğer aile destekleyici bir tutum sergiliyorsa çocuklar olumlu sosyal beceriler geliştirmekte, engelleyici bir tutum sergiliyorsa ise olumsuz sosyal davranışlar sergiliyor diyebiliriz. Destekleyici ve kabul edici aile tutumları çocukların sosyal beceri gelişiminde önemli bir faktördür (Engels, Finkenauer, Meeus, Deković., 2001; Erler, 2011; Hadjicharalambous ve Demetriou, 2020; Metin, Durualp, ve Aral, 2014; Waheed, Masroor, Fayyaz, 2021; Wu, Hu, Wu, Winsler ve Chen, 2020; Özyürek, 2015). Özyürek, Begde ve Yavuz (2014), sosyal beceri düzeyi yüksek çocukların sosyal olarak daha duyarlı olduklarını, gündelik ilişkisel sorunları çözmeye daha fazla beceriye sahip olduklarını ve sosyal ilişkilerinde daha başarılı olduklarını ifade etmiştir. Sonuç olarak, aileleri tarafından sosyal yönden desteklenen, aile içi iyi ilişkileri olan öğrencilerin olumlu sosyal davranışlar gösterdikleri, aileleri tarafından engellenen, sağlıklı iletişim kuramayan öğrencilerin olumsuz sosyal davranışlar gösterdikleri, dolayısıyla aile içi ilişkilerin, öğrencilerin sosyal becerileri üzerinde etkili olduğu söylenebilir.

Araştırmanın bulguları genel olarak değerlendirildiğinde, aile ilişkilerinin sosyal beceri gelişiminde önemi ortaya çıkmaktadır. Bu araştırmanın çalışma grubunu İstanbul Sancaktepe ilçesindeki ortaokul öğrencileri oluşturmaktadır. Bölgesel farklılıklar göz önüne alındığında daha kapsamlı bilgiler elde etmek için araştırma farklı il ve ilçeler dahil edilerek yapılabilir. Ayrıca araştırma ortaokul öğrencileri ile gerçekleştirilmiştir. Araştırmaya ilkokul, okul öncesi ve lise öğrencileri de dahil edilebilir. Bu çalışma öğrenciler üzerinde yapılan bir çalışmadır. Çalışmaya aileler dahil edilerek çalışmanın desteklenmesi önerilir. Sosyal beceriler küçük yaşta öğrenilen davranışlardır. Bu anlamda ailelere yönelik aile ilişkileri ve sosyal beceriler konusunda aile eğitimleri, seminerler ya da psikoeğitim programları oluşturularak, ailelerin bu konudaki bilgi ve becerileri arttırılabilir. Araştırma sonuçları alt sınıfların olumlu sosyal beceri puanları yüksek iken üst sınıflara doğru olumsuz sosyal davranışların arttığı yönünde sonuçlar doğurmuştur. Bu sonuçlardan yola çıkarak okullarda mevcut olumlu sosyal davranışları pekiştiren ve yeni sosyal becerilerin

öğrenilebileceği çalışmalar okul müfredatına, okul psikolojik danışma ve rehberlik servisi iş birliği ile uygulanmak üzere eklenebilir. Aile ilişkilerinin destekleyici yönde olması ve sosyal becerinin olumlu yönde gelişmesi, öğrenciler için sosyal duygusal gelişim alanında önemli bir koruyucu faktördür.

KAYNAKÇA

- Ağbuğa, B. (2016). Beden Eğitimi ve Spor Öğretmenliği Bölüm Öğrencilerinin Sosyal Beceri Düzeylerinin İncelenmesi. *International Journal of Science Culture and Sport*, 4(1), 132-138.
- Akbaş, M. (2019). *Ortaöğretim Kurumlarında Öğrenim Gören Öğrencilerin Spor Yapma Değişkenlerine Göre Sosyal Beceri Düzeylerinin Karşılaştırılması* (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Bartın Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Bartın.
- Akdaş, G. ve Ekinci, M. (2016). Sağlık Meslek Lisesi Öğrencilerinin Mesleki Olgunluk Düzeylerinin ve Algıladıkları Aile Desteğinin İncelenmesi. *Uluslar Arası Hakemli Psikiyatri ve Psikoloji Araştırmaları Dergisi*, (7), 83-100.
- Atmaca, R. N., Gültekin Akduman, G. ve Şepitçi Sarıbaş, M. (2020). Okul Öncesi Dönem Çocuklarının Sosyal Beceri Düzeylerinin Bazı Demografik Özelliklere Göre İncelenmesi. *Uluslararası Eğitim Bilim ve Teknoloji Dergisi*, 6(2), 157-173.
- Avcu, B. N. (2021). *Üniversite Öğrencilerinin Anksiyete Düzeyleri ile Sosyal Beceri Düzeyleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi* (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). İstanbul Gelişim Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, İstanbul.
- Aydoğdu, F. ve Dilekmen, M. (2016). Ebeveyn Tutumlarının Çeşitli Değişkenler Açısından Değerlendirilmesi. *Bayburt Eğitim Fakültesi Dergisi*, 11(2), 0-23.
- Balyan, M., Yerlikaya Balkan, K. ve Kiremitçi, O. (2012). Farklı Sportif Etkinliklerin İlköğretim 2. Kademe Öğrencilerinin Beden Eğitimi Dersine Yönelik Tutum, Sosyal Beceri ve Öz yeterlik Düzeylerine Etkileri. *Selçuk Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, 14(2), 196-201.
- Barış, İ. ve Taylan, H. H. (2020). Küresel salgın sürecinde Türkiye’de aile içi sorunlar. *Nosyon: Uluslararası Toplum ve Kültür Çalışmaları Dergisi*, (5), 13-32.
- Bennett, K. S. ve Hay, D. A. (2007). The Role of Family in the Development of Social. *International Journal of Disability*, 54(4), 381-397.
- Bildik, Ç. (2019). *Sosyal Destek ve Aile İlişkilerinin Ergenlerin Mental Sağlıklarındaki Rollerinin İncelenmesi* (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Üsküdar Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Bilek, Münevver Hansa (2011). *Okul Öncesi Dönem Çocuklarının Ev İle Okul Ortamındaki Sosyal Becerilerinin Araştırılması* (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Edirne.
- Büyüköztürk, Ş. (2010). *Sosyal Bilimler İçin Veri Analizi El Kitabı* (11. Baskı b.). Ankara: Pegem Akademi.
- Churney, A. H. (2000). *Promoting children’s social and emotional development: A follow-up evaluation of an elementary school-based program in social decision-making/social problem-solving*. New Jersey: UMI.
- Cüceloğlu, D. (2019). *Başarıya götüren aile*. İstanbul: Remzi kitabevi.

- Cüceloğlu, Doğan (2022). *İnsan ve Davranış Psikolojinin Temel Kavramları*. 17. Baskı. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Çetin, B. (2019). *Geniş ve Çekirdek Ailede Yaşayan Okul Öncesi Çocukların Sosyal Beceri Düzeyleri ve Davranış Sorunları Açısından İncelenmesi* (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Beykent Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Çiriş, V. (2014). *Spor Yapan ve Yapmayan Öğrencilerinin Sosyal Beceri Düzeylerinin Karşılaştırılması* (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Gazi Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Dam, H. (2008). Öğrencinin Okul Başarısında Ailenin Rolü. *Hitit Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 7, 14, 75-99.
- Demirtaş, Selen (2011). *Çocuklar İçin Aile İlişkileri Ölçeğinin Geliştirilmesi* (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Psikolojik Danışma ve Rehberlik Bilim Dalı. Hacettepe Üniversitesi, Ankara.
- Dowd, T. and Tierney, J. (2005). *Teaching Social Skills to Youth*. Nebraska: Boys Town.
- Elksnin, L. K., and Elksnin, N. (1998). Teaching Social Skills to Students with Learning and Behavior Problems. *In Intervention in School and Clinic*, 33(3), 131-140.
- Engels, R. C. M. E., Finkenauer, C., Meeus, W., and Deković, M. (2001). Parental attachment and adolescents' emotional adjustment: The associations with social skills and relational competence. *Journal of Counseling Psychology*, 48(4), 428-439. <https://doi.org/10.1037/0022-0167.48.4.428>
- Erdeğer, N. (2001). *Lise Öğrencilerinin Sosyal Destek ve Yalnızlık Düzeylerinin İncelenmesi* (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Erdoğan, F. (2002). *İlköğretim 2. Kademe Öğrencilerinde Sosyal Becerilerin Sosyo-Ekonomik Düzey Cinsiyet ve Yaş İle İlişkisi* (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Gazi Üniversitesi, Rehberlik Ve Psikolojik Danışma Anabilim Dalı, Ankara.
- Erler, Ö. (2011). *Ebeveyn Kabul Reddi ile 5-6 Yaş Çocuklarının Sosyal Beceri Düzeyleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi* (Yüksek Lisans Tezi), Maltepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Göktaş, İ. (2015). *Aile Katılımı ve Sosyal Beceri Eğitimi Programlarının Tek Başına ve Birlikte 4-5 Yaş Çocuklarının Sosyal Beceri ve Anne Çocuk İlişkileri Üzerindeki Etkisinin İncelenmesi* (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Pamukkale Üniversitesi, İlköğretim Anabilim Dalı, Denizli.
- Gönültaş, O., Uzun, K. ve Akın, M. S. (2021). Ergenlerin Aile İçi İlişki Algularının Çeşitli Değişkenlere Göre İncelenmesi. *MSKU Eğitim Fakültesi Dergisi*, 8(2), 391-405.
- Görgün Baran, A. (2004). Türkiye'de Aile İçi İletişim ve İlişkiler Üzerine Bir Model Denemesi. *Hacettepe Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları (HÜTAD)* (1), 31-42.
- Gültekin Akduman, G., Günindi, Y. ve Türkoğlu, D. (2015). Okul Öncesi Dönem Çocukların Sosyal Beceri Düzeyleri ile Davranış Problemleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 8(37), 673-683.

- Hadjicharalambous, D. and Demetriou, L. (2020). The Quality of the Parent-Child Relationship and Children's Family, School and Social Competences in Cyprus. *International Journal of Social Sciences Perspectives*, 7(1), 22-33.
- İymen, E. N. (2020). *Anne-Babası Boşanmış ve Boşanmamış Ergenlerde Sosyal Beceri ve Kaygı Düzeylerinin Akademik Başarı İlişkisinin Değerlendirilmesi* (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Bitirme Tezi). İstanbul Arel Üniversitesi, Lisans Üstü Eğitim Enstitüsü, İstanbul.
- Kabakçı, F. ve Korkut, F. (2008). 6-8. Sınıftaki Öğrencilerin Sosyal-Duygusal Öğrenme Becerilerinin Bazı Değişkenlere Göre İncelenmesi. *Eğitim ve Bilim*, 33(148), 77-86.
- Kara, A. (2021). *Ortaokul Öğrencilerinin Sosyal Beceri, Fiziksel Aktivite ve Akademik Başarı Özelliklerinin İncelenmesi* (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). İstanbul Gedik Üniversitesi, Lisans Üstü Eğitim Enstitüsü, İstanbul.
- Karacaoğlu, Derya (2019). *Çocuklarda Bilgisayar Oyun Bağımlılığı ile Aile İlişkileri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi* (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Sabahattin Zaim Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Karasar, N. (2020). *Bilimsel araştırma yöntemi: Kavramlar ilkeler teknikler* (35.Baskı b.). Ankara: Nobel.
- Koçak, L. (2012). *Köy ve Kentte Yaşayan İlköğretim İkinci Kademe Devam Eden Çocukların Sosyal Becerilerinin İncelenmesi* (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Ankara Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Korkut Owen, F. (2020). *Okul temelli önleyici rehberlik ve psikolojik danışma*. Ankara: Anı yayıncılık
- Korkut, F. (2004). Önleme ve iyilik hali. *Eurasian Journal of Educational Research* (15), 79-87.
- Leme, V. B. R., Del Prette, Z. A. P. and Coimbra, S. (2015). Social skills, social support and well-being in adolescents of different family configurations. *Paidéia (Ribeirão Preto)*, 25, 9-17.
- Memiş, U. A., and Memiş, A. (2013). Gender, Achievement and Social Skill. *Karaelmas Journal of Educational Sciences* (1), 43-49.
- Metin, Ş., Durualp, E. and Aral, N. (2014). Analyzing the social skills of four and five year old pre-school children according to their mothers' attitudes. *Academic Research International*, 5(2), 392-394
- Nolan, A. E. (2003). *The reinforcement and impact of social skills education in secondary school and elementary school students* (Master of Education). Pacific Lutheran University, Washington.
- Oflazoğlu Göncü, F. (2013). *4. ve 5. Sınıf Öğrencilerinin Algıladıkları Aile İlişkileri ile Öz Yeterlilikleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi* (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Dokuz Eylül Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İzmir.

- Orçan, M. ve Deniz, M. (2004). *Anaokuluna devam eden 6 yaş grubu çocuklarının sosyal uyumlarının incelenmesi* (2. Baskı b.). İstanbul: Marmara Üniversitesi Atatürk Eğitimi Fakültesi.
- Özdemir, M. (2009). *İlköğretim Öğretmenlerinin Aile Değerleri ve Medyanın Aile Değerlerine Etkisi Hakkındaki Görüşleri* (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Yeditepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Öztürk, A. (2020). *Çocuklarda Engelleyici ve Destekleyici Aile İlişkilerinin Öz Anlayış Düzeylerini Yordayıcı Rolü* (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Üsküdar Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Özyürek, A. (2015). Okul Öncesi Çocukların Sosyal Beceri Düzeyleri İle Anne tutumları Arasındaki ilişkinin İncelenmesi. *Eğitim ve Sosyal Bilimler Dergisi*, 44(206), 106-119.
- Özyürek, A. ve Özkan, İ. (2015). Ergenlerin Algıladıkları Anne-Baba Tutumu ile Sosyal Beceri Düzeyleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. *International Journal of Science Culture and Sport* (3), 73-88.
- Özyürek, A., Begde, Z. ve Yavuz, N. F. (2014). Okul Öncesi Çocukların Sosyal Becerileri ile Yakın Çevresindeki Yetişkin Etkileşimleri Arasındaki İlişki. *Sosyal Bilimler Dergisi*, 16(2), 115-134.
- Pala Özçelik, F. N. (2020). *6-10 Yaş Aralığındaki Çocukların Sosyal Beceri Gelişim Düzeyleri ile Anne Baba Tutumları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi* (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). İstanbul Aydın Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, İstanbul.
- Roseberry, L. (1997). *An Applied Experimental Evaluation of Conflict Resolution Curriculum and Social Skills Development* (Dissertations). Loyola University, School of Education, Chicago.
- Samar, Y. (2019). *Okul Öncesi Dönem Çocuklarının Öz Düzenleme Becerileri ile Sosyal Becerileri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi* (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Gazi üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- San Şentürk, S. (2010). *Liseli Ergenlerin Yalnızlık Algısının Sosyal Beceri, Benlik Saygısı ve Kişilik Özellikleri Bağlamında Değerlendirilmesi* (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Maltepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Sarı, E. (2007). *Anasınıfına Devam Eden 5-6 Yaş Grubu Çocukların Annelerinin Çocuk Yetiştirme Tutumlarının, Çocuğu Sosyal Uyum ve Becerilerine Etkisinin İncelenmesi* (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Seven, S. (2008). *Çocuk Ruh Sağlığı* (8. Baskı b.). Ankara: Pegem Akademi.
- Soylu, Ö. (2002). *Üniversite Smavına Hazırlanan Öğrencilerin Ailelerinden Sosyal Destek Algılayıp? Algılamama Durumlarına Göre Psikolojik Belirtiler Yönünden Karşılaştırılması* (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Çukurova Üniversitesi, Eğitim Bilimleri, Adana.
- Süt, M. A. (2014). *Ortaöğretim öğrencilerinin spor yapma düzeylerine göre sosyal beceri özelliklerinin karşılaştırılması* (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Samsun.

- Sütçü, S. ve Duyan, V. (2022). *Aile İçi Şiddet ve Boşanma Davalarının Görünmeyen Mağdurları: Çocuk Tanıklar*. Efe Akademi Yayınları.
- Tabachnick, B. G. and Fidell, L. S. (2013). *Using multivariate statistics* (6. Baskı b.). Boston: Allyn and Bacon.
- Tanrıöğen, Y. (2014). *Okul Öncesi Dönemi Çocukların Yaşadıkları Sosyo Kültürel Ortamların Sosyal Beceri ile Olan İlişkinin Değerlendirilmesi* (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Pamukkale Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Denizli.
- Tokcan, Z. (2015). *Ortaokul Öğrencilerinde Davranış Problemleri ile Sosyal Beceriler Arasındaki İlişkinin İncelenmesi* (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). İstanbul Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Türk Dil Kurumu (2023). *Güncel Türkçe Sözlük*. Ankara: TDK Yayınları <https://sozluk.gov.tr/>
- Uz Baş, A. (2003). *İlköğretim 4. ve 5. Sınıfta Okuyan Öğrencilerin Sosyal Becerileri ve Okul Uyumu ile Depresyon Düzeyleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi* (Yayınlanmamış Doktora Tezi). Dokuz Eylül Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İzmir.
- Waheed, A., Masroor, U., and Fayyaz, M. U. (2021). Parental acceptance-rejection and social skills of lowgrade primary school students. *Pakistan Journal of Social and Clinical Psychology*, 19(1), 33-42.
- Wu, Z., Hu, B. Y., Wu, H., Winsler, A. and Chen, L. (2020). Family socioeconomic status and Chinese preschoolers' social skills: *Examining underlying family processes*. *Journal of Family Psychology*, 34(8), 969–979.
- Yaşar Ekici, F. (2015). Okul Öncesi Eğitime Devam Eden Çocukların Sosyal Becerileri İle Aile Özellikleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. *Karadeniz Sosyal Bilimler Dergisi*, 7(2).
- Yavuzer, H. (2018). *Çocuk psikolojisi*. İstanbul: Remzi kitabevi.
- Yiğit, R. (2008). *İlköğretim II. Kademe Öğrencilerinin Depresyon ve Sosyal Beceri Düzeylerinin Benlik Saygısı ve Bazı Değişkenler Açısından Karşılaştırmalı Olarak İncelenmesi* (Yayınlanmamış Doktora Tezi). Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- Yörükoğlu, A. (2023). *Gençlik çağı ruh sağlığı ve ruhsal sorunlar*. İstanbul: İnkılap kitabevi
- Yüce, İ. (2019). *Beden Eğitimi Dersinde Grupla Oynanan Oyunların Ortaokul Öğrencilerinin Sosyal Beceri Gelişimine Etkisi* (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Marmara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.